

ANNA ŁUKASZEWSKA
ORCID 0009-0004-9957-8650

Uniwersytet WSB Merito w Toruniu

ZINTEGROWANIE SPOŁECZNOŚCI PRZEDSZKOLNEJ WOKÓŁ PATRONA

ABSTRACT. Łukaszevska Anna, *Zintegrowanie społeczności przedszkolnej wokół patrona* [Integrating the Preschool Community Around the Patron] Studia Edukacyjne no. 75, 2024, Poznań 2024, pp. 81-96. Adam Mickiewicz University Press. ISSN 1233-6688. Submitted: 31.12.2024. Accepted: 25.02.2025. DOI: 10.14746/se.2024.75.5

Polish educational law provides the opportunity for the preschool community to choose a patron. This is usually a deceased person, who is an inspiration in pedagogical work and a role model. Recurring events and ceremonies related to the patron create preschool traditions, which integrate the preschool community. These events are an excellent way to foster social skills and strengthen intergenerational bonds. This article reviews the best practices based on selected municipal preschools in Toruń, demonstrating the importance of the patron in the life of the preschool. The author emphasizes the cooperation between the preschool and the child's family environment, crucial for the social development of the preschool child. The final conclusions and recommendations help outline the development path of preschool education.

Key words: patron, cooperation, social skills, preschool education

Wprowadzenie

W polskim prawie oświatowym przedszkole nie ma obowiązku posiadania imienia, jednak placówki te często przyjmują patrona, którego postać wykorzystywana jest do pracy wychowawczej, a także kreowania jego indywidualnego wizerunku. Pomaga to w tworzeniu tożsamości organizacyjnej i wzmacnianiu więzi międzypokoleniowej, z uwagi na uczestniczenie w wydarzeniach przedszkolnych rodziców/opiekunów prawnych, babć, dziadków oraz innych członków rodziny. Partycypacja wszystkich członków społeczności przedszkolnej w budowaniu tradycji i wspólnym jej kultywowaniu integruje społeczność, jak również umożliwia refleksje wynikające z doświadczenia tych osób.

Przepisy oświatowe stwarzają możliwość wyboru przez przedszkole patrona, a jego życie i działalność inspirowane w pracy wychowawczo-dydaktycznej. Mimo że w prawie nie ma zapisu o patronie, to jest mowa o organie prowadzącym (inaczej organie założycielskim), który nadaje imię placówce w drodze uchwały na wniosek rady przedszkola (kiedy nie ma rady przedszkola kompetencje przejmuje rada pedagogiczna i rada rodziców)¹. Oznacza to, że imię dla placówki oświatowej może oznaczać postać, wydarzenie, zbiorowość, organizację. Autorka w niniejszym artykule odnosi się do wybranych postaci-patronów przedszkoli.

Cytowane rozporządzenie nie wskazuje kryteriów wyboru patrona, jednak z uwagi na realizację celów i zadań przedszkola powszechnie wiadomo, że patron powinien wyróżniać się pozytywną sylwetką, odnosić sukcesy, cieszyć się autorytetem. Niekiedy organy prowadzące dokonują ustaleń wyboru patrona, jak na przykład niepowielanie tego samego patrona przez placówki tego samego typu, czy sugerowanie wyboru patrona spośród zaśluzonych lokalnych postaci.

Obecnie procedury i sposób wyboru patrona określa przedszkole. Należy podkreślić, że w praktyce w procedurze uczestniczy cała społeczność przedszkolna, nauczyciele, rodzice, jak również dzieci. Partycypacja oraz współdecydowanie o ważnych dla przedszkola kwestiach zwiększa efektywność pracy pedagogicznej i współpracy z rodzicami.

Współpraca przedszkola z rodzicami

Współpraca ta stanowi warunek *sine qua non* we wspieraniu rozwoju dziecka. Skuteczności pracy pedagogicznej zdecydowanie sprzyja integracja społeczności przedszkolnej, którą gwarantuje już sama definicja (łac. *integrare* – „scalać”, integracja – wspólny czas, a według *Słownika języka polskiego PWN* jest to proces scalania się zachodzący na różnych szczeblach społecznych). Jednakże, aby mówić o efektach wychowania i wspierania dziecka w rozwoju, aktywni muszą być zarówno nauczyciele, jak i rodzice, to znaczy – konieczna jest ich współpraca, co wynika z obowiązków jednych i drugich, choć praktyka życia przedszkolnego czasami bywa inna. Jak pisze Marzenna Magda-Adamowicz:

¹ Obwieszczenie Ministra Edukacji Narodowej z 4 grudnia 2023 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli, DzU z 2023 r. (sejm.gov.pl), [dostęp: 29.12.2024].

przedszkole i rodzina to dwa podstawowe środowiska wychowawcze, dlatego powinno istnieć pomiędzy nimi świadome i celowo zorganizowane współdziałanie (Magda-Adamowicz, 2017, ss. 133-134).

Środowisko rodzinne stanowi pierwsze i najważniejsze środowisko rozwoju dziecka, jak też kształtowania jego wartości i postaw, a następnym jest przedszkole, w którym dokonuje się dalszy rozwój społeczny dziecka w relacjach z rówieśnikami i nauczycielami.

Krystyna Lubowiecka podkreśla znaczenie rodziny w rozwoju społecznym dziecka.

W rodzinie dziecko uczy się przywiązania i rozwijania więzi emocjonalnych, uczy się pierwszych norm i zachowań społecznych, obyczajowych, kulturowych, poznaje złożoność związków wewnątrzrodzinnych. Każda rodzina jest inna, niepowtarzalny jej klimat kształtowany jest przez wszystkich jej członków i interakcje między nimi (...). Pierwotna socjalizacja dziecka dokonuje się w rodzinie, to z niej wynosi wzory zachowań, które wykorzystuje w innym środowisku społecznym. Im bogatsze i trwalsze są więzi emocjonalne i społeczne w rodzinie, tym lepiej dziecko będzie sobie radziło w nowym środowisku (Lubowiecka, 2011, s. 367).

Danuta Waloszek uważa, że

współcześnie nie mamy już wątpliwości, że najgłębszy wpływ na człowieka w jego dzieciństwie ma rodzina, niezależnie od jej wartości koduje w nim wszystko, co się w tym środowisku (osobowym, przedmiotowym) pojawia i zdarza. Następnie kształtuje dziecko środowisko poza rodziną, a w nim co najmniej od czwartego roku życia człowieka – rówieśnicy i koledzy (Waloszek, 2006, s. 219).

Współpraca przedszkola z rodzicami może być realizowana na różne sposoby, w których czynnie uczestniczą rodzice. Barbara Surma zauważa, iż

każde przedszkole wypracowuje swój system współpracy z rodzicami. We wzajemnych kontaktach ważne jest podmiotowe traktowanie wszystkich uczestników procesu edukacyjnego (Surma, 2011, s. 182)

i niezwykle cenne dla skuteczności celów jest współdecydowanie rodziców w ważnych sprawach tej placówki.

Działania przedszkola związane z jego patronem, podejmowane we współpracy z rodzicami, pozwalają na wzmacnianie więzi międzypokoleniowej, rozwijanie poczucia przynależności do społeczności przedszkolnej, kultywowanie tradycji przedszkolnych, kształtowanie postaw obywatelskich i patriotycznych oraz rozwijanie kompetencji społecznych dzieci.

Obowiązek współpracy przedszkola z rodzicami wynikający z przepisów prawnych

Należy zacytować akty prawne, krajowe i międzynarodowe, z których wynika obowiązek współpracy dwóch środowisk wychowawczych, to jest przedszkola i rodziców. Posłużę się tylko kilkoma wybranymi przykładami.

Konwencja o Prawach Dziecka² w art. 18 stanowi, że:

1. Państwa-Strony podejmą wszelkie możliwe starania dla pełnego uznania zasady, że oboje rodzice ponoszą wspólną odpowiedzialność za wychowanie i rozwój dziecka. Rodzice lub w określonych przypadkach opiekunowie prawni ponoszą główną odpowiedzialność za wychowanie i rozwój dziecka. Jak najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka ma być przedmiotem ich największej troski.

2. W celu zagwarantowania i popierania praw zawartych w niniejszej konwencji Państwa-Strony będą okazywały odpowiednią pomoc rodzicom oraz opiekunom prawnym w wykonywaniu przez nich obowiązków związanych z wychowywaniem dzieci oraz zapewnią rozwój instytucji, zakładów i usług w zakresie opieki nad dziećmi.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej³ wskazuje art. 48, który brzmi:

Rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem. Wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania.

Natomiast, Ustawa z 14 grudnia 2016 roku – Prawo oświatowe⁴ podkreśla w art. 1. ust. 1 i 2, że

system oświaty zapewnia w szczególności: wspomaganie przez szkołę wychowawczej roli rodziny;

wychowanie rozumiane jako wspieranie dziecka w rozwoju ku pełnej dojrzałości w sferze fizycznej, emocjonalnej, intelektualnej, duchowej i społecznej, wzmacnianie i uzupełnianie przez działania z zakresu profilaktyki problemów dzieci i młodzieży.

Jak wynika z powyższych cytatów, realizacja celu edukacji przedszkolnej, który artykułuje „wsparcie całościowego rozwoju dziecka”⁵ (proces opieki,

² Konwencja o Prawach Dziecka (DzU z 1991 r., nr 120, poz. 526).

³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (DzU z 1997 r., nr 78 poz. 483 z późn. zm.).

⁴ Ustawa z 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (tj. DzU z 2023 r., poz. 900 z późn. zm.).

⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (DzU z 2017 r., poz. 356, z późn. zm.).

wychowania i nauczania) jest efektywna przy bieżącej współpracy dwóch środowisk wychowawczych: przedszkola i domu rodzinnego. Ponadto, nauczyciele wychowania przedszkolnego, jako specjaliści i kompetentni realizatorzy edukacji, wspierają rodziców poprzez między innymi „informowanie rodziców o postępach w rozwoju ich dziecka, zachęcają do współpracy w realizacji programu wychowania przedszkolnego”.

Przegląd definicji: patron, kompetencje społeczne i obywatelskie, więź międzypokoleniowa

Jak rozumieć pojęcie patron? *Słownik języka polskiego PWN* podaje, że patron to: „zasłużona i zwykle nieżyjąca już osoba, której imię nadawane jest jakiejś instytucji lub jakiemuś miejscu”. Podobną definicję odnajdujemy w Wikipedii: „patron to osoba (zwykle nieżyjąca) darzona wielkim szacunkiem, której imię jest nadawane jakiejś instytucji (szkole, jednostce wojskowej) lub jakiemuś miejscu”.

Patron przedszkola stanowi zatem wzór do naśladowania.

Dlaczego warto dokonać wyboru patrona przedszkola? Wybór patrona i działania z nim związane budują jego tożsamość, hierarchizują wartości oraz wyznaczają kierunek pracy wychowawczo-dydaktycznej tej placówki. Uroczystości przedszkolne związane z patronem tworzą także ceremonial i tradycje przedszkolne ujęte w kalendarzu uroczystości. Celem pracy z patronem jest uzyskanie indywidualności przedszkola, zintegrowanie środowiska, promocja przedszkola, a to z kolei wytycza kierunki pracy placówki.

Działalność edukacyjna przedszkola inspirowana postacią patrona przynosi także korzyści w budowaniu relacji międzypokoleniowej, kształtowaniu kompetencji społecznych i obywatelskich. Dokonam przeglądu definicji kompetencji społecznych, obywatelskich i więzi międzypokoleniowej.

Kompetencje społeczne według Małgorzaty Karwowskiej-Struczyk, to

złożone umiejętności warunkujące efektywność radzenia sobie w określonych typu sytuacjach społecznych, nabywane przez dziecko w kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi zarówno w domu rodzinnym, jak i w innych środowiskach socjalizacyjnych (Karwowska-Struczyk, 2009, s. 370).

Halina Sowińska uważa natomiast, że

w literaturze pedagogicznej i psychologicznej sprowadzenie kompetencji społecznych do umiejętności współdziałania w relacjach interpersonalnych i grupowych jest zbyt dużym uproszczeniem i nie pozwala wyjaśniać, jak i dlaczego kształtują się w człowieku wewnętrzne struktury psychiczne odpowiedzialne za sposób jego funkcyjono-

wania w różnych układach społecznych: interpersonalnych, grupowych i międzygrupowych (Sowińska, 2011, s. 271).

Autorka ta ukazuje wieloaspektowe ujęcie kompetencji społecznych, przez co następuje ścisły związek oraz współzależność między rozwojem różnych funkcji i procesów psychicznych, jak też między ich rozwojem a funkcjonowaniem jednostki w relacjach interpersonalnych i grupowych.

Do kompetencji społecznych Halina Sowińska zalicza:

postrzeganie społeczne, świadomość oczekiwań, wymagań ze strony otoczenia społecznego i umiejętność ich wyjaśniania i uzasadniania; świadomość pełnionych ról społecznych; własnych możliwości i swojej roli w relacjach z otoczeniem; zdolność do przeżywania uczuć społecznych, umiejętność kontrolowania uczuć i sposobów ich ujawniania w relacjach społecznych; nawiązywania i podtrzymywania relacji i więzi społecznych, zarówno osobistych, jak i grupowych; umiejętność współdziałania w realizacji celów grupowych, przewidywania skutków własnych zachowań społecznych i planowania działań w zmieniających się sytuacjach; gotowość do aktualizowania przeżywania motywacji społecznych w toku relacji z innymi; gotowość i umiejętność oceniania zdarzeń i zachowań w kategoriach moralnych, rozróżnianie dobra i zła; umiejętność zachowania własnej autonomii, odrzucenia żądań otoczenia niezgodnych z celami własnymi lub dobrem ogółu, umiejętność nieulegania pokusom wynikającym z nacisków innych (Sowińska, 2011, ss. 273-275).

Jadwiga Lubowiecka podkreśla, iż

od jakości relacji dziecka z najbliższymi, a także innymi ludźmi zależy jego rozwój społeczny. W rodzinie i tych pierwszych kręgach społecznych dokonuje się proces rozwoju społecznego i socjalizacji dziecka. Doświadczenia zdobywane w pierwszej w życiu placówce edukacyjnej mają ogromne znaczenie dla kształtowania się postawy, kompetencji i umiejętności społecznych dziecka oraz odczuwanej jakości życia. Dobre relacje społeczne zawsze dają dziecku dużo satysfakcji, poczucie emocjonalnego bezpieczeństwa, zaufania, podnoszą samoocenę, rozwijają kreatywność i zdolności poznawcze (Lubowiecka, 2011, s. 367).

Ponadto uważa, że

problematyka rozwoju społecznego dzieci powinna się znaleźć w centrum uwagi wszystkich instytucji edukacyjnych zajmujących się małym dzieckiem z wielu powodów. Jeden z nich to doniesienia psychologii o fundamentalnym znaczeniu wczesnych doświadczeń społecznych dziecka dla jego późniejszego funkcjonowania i dokonujących się przemian w ich rozwoju, które mają charakter trwały i nieodwracalny (Schaffer, 2006, ss. 1-3). Dzieciństwo to czas opanowywania osobistych i społecznych funkcji zachowania (Lubowiecka, 2011, s. 371).

Kompetencje społeczne według Jadwigi Lubowieckiej, to

złożone umiejętności warunkujące efektywność radzenia sobie w określonego typu sytuacjach społecznych, skuteczne komunikowanie się, zachowania nabywane przez

jednostkę w toku treningu społecznego (Maczak, 2001). Kompetencjami społecznymi nazywa się też konkretne umiejętności interpersonalne, nazywane też społecznymi (...) Terminy: umiejętności społeczne, interpersonalne, komunikacyjne, interakcyjne w naukach społecznych są traktowane synonimicznie, ale coraz częściej podejmuje się próby ich określenia w danym kontekście sytuacyjnym, społecznym, efektywności porozumiewania się, zdolności interakcyjnych jednostki (...) (Lubowiecka, 2011, ss. 376-377).

Badania przeprowadzone przez Jadwigę Lubowiecką na próbie 1411 pięcioletnich dzieci pokazują, że znają one zachowania społeczne, lecz potrzebują czasu na ich utrwalenie, a także nie należy oczekiwać, że do rozwoju społecznego wystarczą spontaniczne kontakty z rówieśnikami.

Dzieciom w wieku przedszkolnym potrzebna jest pomoc i mądry rozważny dorosły w edukacji. Umiejętności społeczne pomagają dziecku w nauce, w pełnieniu ról społecznych, mają wpływ na jego samoocenę, pozycję społeczną w grupie, są niezwykle ważne dla funkcjonowania w społeczeństwie i niezbędne w karierze ucznia i dorosłego (Lubowiecka, 2011, s. 395).

Katarzyna A. Knopp zauważa, że

w literaturze przedmiotu kompetencje społeczne nie zostały zdefiniowane w sposób jasny i ogólnie przyjęty. Chyba niewiele jest w psychologii pojęć, co do których istniałyby aż tak duża rozbieżność w podawanych definicjach (...) (Knopp, 2024, ss. 1-2).

Katarzyna A. Knopp, za Maczak (2005, 2009), stwierdza, że

kompetencje społeczno-emocjonalne to złożone umiejętności warunkujące efektywność regulacji emocjonalnej i radzenia sobie w różnego rodzaju sytuacjach społecznych, co wskazuje na wiele kompetencji (percepcja społeczna, wrażliwość społeczna, znajomość reguł społecznych i odpowiednie zachowanie w sytuacjach społecznych. Umiejętność rozwiązywania konkretnych problemów interpersonalnych i sterowania sytuacjami społecznymi, radzenie sobie w sytuacjach konfliktowych i wymagających asertywności. Efektywna autoprezentacja i umiejętność wpływania na innych, umiejętności komunikacyjne i kooperacyjne) (Knopp, 2024, ss. 1-2).

Jednoznaczne zdefiniowanie pojęcia kompetencji społecznych jest trudne z uwagi na posługiwanie się przez badaczy różnymi zamiennymi pojęciami, jak: kompetencja społeczna, inteligencja społeczna, emocjonalna, społeczne zdolności, umiejętności. Wymienione pojęcia odnoszą się do skutecznego, efektywnego funkcjonowania w kontaktach z innymi. W wielu koncepcjach inteligencji znajdujemy aspekt zdolności społecznych, rozumiany jako efektywne przystosowanie do środowiska społecznego (Zawadzka, Stalmach, 2017, s. 3).

Katarzyna Koszewska definiuje kompetencję jako

połączenie: a. opanowanej wiedzy z danego zakresu (wiem co), b. umiejętności (wiedza proceduralna – wiem jak i potrafię), c. postaw (chcę i jestem gotów wykorzystać swą wiedzę), a niektórzy dodają jeszcze cechy osobowości (Koszewska, 2014, ss. 2-3).

Katarzyna Koszewska podkreśla, że

według Zaleceń Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 roku w sprawie kompetencji kluczowych (wspólnych, najważniejszych dla wszystkich) w procesie uczenia się przez całe życie kompetencje społeczne to kompetencje osobowe, interpersonalne i międzykulturowe oraz wszelkie formy zachowań przygotowujących osoby do skutecznego i konstruktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym. Jest to związane z dobrem osobistym i społecznym. Ważne jest zrozumienie zasad postępowania i zwyczajów w różnych społeczeństwach i środowiskach, w których funkcjonują dane osoby. Zatem kształtowanie (nie – rozwijanie) kompetencji społecznych w szkole dotyczy tworzenia takiego środowiska uczenia się i nauczania, aby zdobycie wiedzy w tym zakresie było możliwe, uczniowie mogli nabywać i doskonalić umiejętności społeczne oraz kształtować postawy sprzyjające satysfakcjonującemu funkcjonowaniu w relacjach indywidualnych, grupowych i międzyludzkich (Koszewska, 2014, ss. 2-3).

Reasumując powyższe definicje, autorka zauważa, że mimo braku jednoznacznej definicji kompetencji społecznych należy podkreślić, że do ich kształtowania u dzieci w wieku przedszkolnym potrzebny jest kontakt z innymi ludźmi oraz dorosły – animujący sytuacje społeczne i wspierający dzieci w tworzeniu pozytywnych relacji społecznych.

Wśród ośmiu kompetencji Rady Europy wymieniona jest kompetencja obywatelska, definiowana jako (...)

zdolność działania jako odpowiedzialni obywatele oraz pełnego uczestnictwa w życiu obywatelskim i społecznym, w oparciu o rozumienie pojęć i struktur społecznych, gospodarczych, prawnych i politycznych, a także wydarzeń globalnych i zrównoważonego rozwoju.

W Zaleceniach Rady Europy z 22 maja 2018 roku zapisano między innymi zalecenie dla państw członkowskich o brzmieniu (...)

wspomaganie rozwijania kompetencji obywatelskich, tak by sprzyjać rozumieniu, czym są wspólne wartości, o których mowa w art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej. Kompetencje obywatelskie opierają się na znajomości podstawowych pojęć i zjawisk dotyczących osób, grup, organizacji zawodowych, społeczeństwa, gospodarki i kultury. (...) Umiejętności składające się na kompetencje obywatelskie odnoszą się do zdolności skutecznego angażowania się, wraz z innymi ludźmi, na rzecz wspólnego lub publicznego interesu, w tym na rzecz zrównoważonego rozwoju społeczeństwa⁶.

Emilia Jakubowska i Elżbieta Jaszczyszyn twierdzą, że

⁶ Zalecenie Rady z 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Tekst mający znaczenie dla EOG) (2018/C 189/01), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 4.6.2018.

prawidłowo funkcjonująca rodzina przekazuje dzieciom wartościowe postawy obywatelskie, stwarza warunki do wszechstronnego rozwoju i działania, ułatwia im też wejście w dorosłe życie społeczne, stanowi bowiem mocne oparcie w chwilach trudnych i niebezpiecznych. Świadomość, wiedza, kultura, stanowczość oraz miłość rodziców to elementy wychowawcze, które umiejętnie stosowane w kształtowaniu osobowości dziecka stanowić będą o jego przyszłym losie (Jakubowska, Jaszczyszyn, 2017, ss. 147-155).

W budowaniu relacji międzyludzkich istotny wpływ mają dwa środowiska dziecka: rodzina i grupa rówieśnicza, a w tym wzmacnianie więzi międzypokoleniowej.

Relacje międzypokoleniowe to więzi nawiązywane między ludźmi należącymi do różnych pokoleń. W nie tak odległej przeszłości, zwłaszcza na obszarach wiejskich, powszechne było życie w małych społecznościach i mieszkanie z członkami dalszej rodziny lub teściami. Ułatwiała to wymianę opinii i doświadczeń, a także pozwalało na wspólne spędzanie czasu z osobami w skrajnie różnym wieku. Dzisiejsze społeczeństwa zachodnie opierają się na modelu indywidualistycznym, w którym rodzina nuklearna żyje we względnej izolacji. Pojęcie „wychowania plemiennego” już nie istnieje. W związku z tym dzieci i młodzież rzadziej spędzają czas z dorosłymi innymi niż ich rodzice; a jeszcze rzadziej z osobami starszymi, nawet jeśli należą do ich rodziny. Różnorodność naszych relacji jest jednak naprawdę korzystna i wzbogacająca, a wręcz niezbędna⁷.

Relacje międzypokoleniowe mają fundamentalne znaczenie dla społecznego i emocjonalnego rozwoju zarówno seniorów, jak i osób młodych. Wymiana doświadczeń, wsparcie emocjonalne oraz nauka wartości kulturowych są kluczowymi elementami, które sprawiają, że te więzi są tak istotne⁸.

Aldona Małyńska zauważa, że

w literaturze gerontologicznej termin „międzypokoleniowy” częściej odnosi się do relacji między jednostkami różnych generacji na poziomie mikrospołecznym (np. między członkami rodziny). Relacje społeczne w ramach różnych generacji oraz między generacjami są zarówno środkiem, jak również efektem procesu szeroko rozumianej socjalizacji. Za Winiarskim stwierdza, że interakcje międzyludzkie sprzyjają uspołecznieniu człowieka, rozwinięciu takich cech osobowości, które gwarantują harmonijny rozwój różnych wspólnot, społeczeństw, narodów, a także całej ludzkości, nie można natomiast opierać istnienia świata na współzawodnictwie, rywalizacji (Małyńska, 2015).

Aldona Małyńska, za Piotrem Szukalskim, definiuje więź międzypokoleniową

⁷ <https://pieknoumyslu.com/relacje-miedzypokoleniowe-i-plynace-z-nich-korzystaci/> [dostęp: 17.09.2024]

⁸ <https://krdo.pl/znaczenie-relacji-miedzypokoleniowych-jak-wspierac-relacje-miedzy-seniorami-a-dziecmi-i-mlodzieza/> [dostęp: 17.09.2024]

jako poczucie łączności biologicznej, kulturowej, ekonomicznej z jednostkami wchodzącymi w skład innego pokolenia. Poczucie takie prowadzi do pozytywnego nastawienia wobec przedstawicieli tych innych grup pokoleniowych, zawiera się w stwierdzeniu „powinniśmy coś dla innych pokoleń zrobić, a przynajmniej liczyć się z ich interesem (Małyśka, 2015).

Jak wynika z powyższych definicji, rozwój społeczny dzieci zdeterminowany jest budowaniem relacji i uczestnictwem w różnych grupach społecznych – od środowiska rodzinnego do zewnętrznego: rówieśniczego i instytucjonalnego.

Omówione definicje znajdują odzwierciedlenie w treści *Podstawy programowej wychowania przedszkolnego*⁹, która wskazuje, że głównym celem wychowania przedszkolnego jest wsparcie całościowego rozwoju dziecka i przygotowanie go do nauki w szkole. Zgodnie z *Podstawą*, dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole przejawia między innymi poczucie własnej wartości jako osoby, wyraża szacunek wobec innych osób i przestrzegając tych wartości, nawiązuje relacje rówieśnicze, odczuwa i wyjaśnia swoją przynależność do rodziny, narodu, grupy przedszkolnej, grupy chłopców, grupy dziewczynek oraz innych grup, na przykład grupy teatralnej, grupy sportowej, ocenia swoje zachowanie w kontekście podjętych czynności i zadań oraz przyjętych norm grupowych, nazywa i rozpoznaje wartości związane z umiejętnościami i zachowaniami społecznymi, na przykład szacunek do dzieci i dorosłych, szacunek do ojczyzny, życzliwość okazywana dzieciom i dorosłym – obowiązkowość, przyjaźń, radość, respektuje prawa i obowiązki swoje oraz innych osób, zwracając uwagę na ich indywidualne potrzeby.

Współpraca nauczycieli z rodzicami umożliwia budowanie relacji, wspólne decydowanie o sprawach dzieci i codziennego życia przedszkolnego. Cytując Wincentego Okonia:

współpraca to współdziałanie ze sobą jednostek lub grup ludzi wykonujących swoje częściowe zadania, aby osiągnąć jakiś wspólny cel; współpraca opiera się na wzajemnym zaufaniu i lojalności oraz na podporządkowaniu się celowi, należycie uświadomionemu sobie przez wszystkie jednostki lub grupy (Okoń, 1992, s. 232).

Udział rodziców w działalności przedszkola przyczynia się do lepszego zrozumienia specyfiki przedszkola, zasad jego funkcjonowania oraz wszelkich problemów związanych z opieką i wychowaniem dzieci. Podstawą dobrej współpracy przedszkola z rodzicami jest traktowanie siebie nawzajem jako współpartnerów w wychowaniu (Surma, 2011, s. 177).

⁹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (DzU z 2017 r., poz. 356, z późn. zm.).

Kultywowanie tradycji przedszkolnych związanych z patronem - przykłady dobrych praktyk

Doskonałym sposobem na kształtowanie kompetencji społecznych i obywatelskich, wzmacnianie więzi międzypokoleniowej oraz integrowanie społeczności przedszkolnej są uroczystości i tradycje przedszkolne, w których dzieci uczestniczą wspólnie z rodzicami, babciami, dziadkami i innymi gośćmi.

Przykładem uroczystości i tradycji związanych z patronem przedszkola są: konkursy, akcje i festyny, twórczość plastyczna, językowa, muzyczna, filmowa, spektakle teatralne, kącik patrona, wycieczki, czy redagowanie gazetki przedszkolnej, które na stałe wpisują się w kalendarz rocznej pracy przedszkola.

Podając za Karbowniczek

nadrzędnym celem uroczystości w edukacji przedszkolnej jest radosne przeżywanie wszelkich doświadczeń związanych z ich przebiegiem; uroczystości kształtują i rozwijają dziecięce zainteresowania (...) (Karbowniczek, 2011, ss. 278-279).

Uroczystości są wpisane w metodykę wychowania przedszkolnego i zajmują w niej istotne miejsce ze względu na: kształtowanie postaw patriotycznych, obywatelskich, uczenia zasad postępowania, szacunku dla drugiej osoby, wspólnego podejmowania decyzji.

Decyzja społeczności przedszkolnej o wyborze postaci na patrona wiąże się ze złożeniem wniosku do organu prowadzącego, wraz z uzasadnieniem o jego wyborze oraz określeniem planu działań związanych z nadaniem imienia przedszkolu i przewidywany termin uroczystości. Przed złożeniem wniosku o nadanie imienia przedszkole opracowuje procedurę i plan przygotowania do uroczystości nadania imienia.

Dokonując przeglądu stron internetowych przedszkoli, daje się zauważyć, że najczęściej ich patronami są Polacy zasłużeni dla społeczeństwa, historii, nauki, czy literatury. W przedszkolach można także spotkać imiona fikcyjnych bohaterów literatury dla dzieci, jak na przykład Misia Uszatka, Misia Colargola, Śmiałka Umiałka, czy Króla Maciusia I.

Zatem, patronów przedszkoli można podzielić następująco:

1) pisarze i poeci (Maria Kownacka, Jan Brzechwa, Czesław Janczarski, Julian Tuwim, Kornel Makuszyński, Dorota Gellner, Janina Awgulowa, Wanda Chotomska);

2) sławni i znani Polacy w różnych dziedzinach (Fryderyk Chopin, Tony Halik, Mikołaj Kopernik, Władysław Szafer);

3) autorytety w dziedzinie wychowania i nauczania dzieci (Janusz Korczak, Maria Montessori, Wanda Szuman);

4) osoby związane ze światem duchowym, święci i błogosławieni (Jan Paweł II, Stefan Wyszyński, bł. Ojciec Gwidon, św. Stanisław Kostka);

5) bohaterowie literatury dla dzieci (Miś Uszatek, Jaś i Małgosia, Pinokio).

Na podstawie rozmów z dyrektorkami toruńskich przedszkoli: Przedszkola Miejskiego nr 2 im. Jana Brzechwy, Przedszkola Miejskiego nr 13 im. Mikołaja Kopernika, Przedszkola Miejskiego nr 14 im. Janusza Korczaka, Przedszkola Miejskiego nr 16 im. Kornela Makuszyńskiego, Przedszkola Miejskiego nr 17 im. Fryderyka Chopina oraz analizy planów dokumentacji przedszkolnej (planów współpracy, programów) i kronik przedszkolnych, istnieje możliwość przedstawienia przykładów dobrych praktyk.

Przedszkola wyróżniają logotypy nawiązujące do jego patrona, oddziały przedszkolne posiadają nazwy związane z patronem, zorganizowane są kąciki patrona oraz organizowane wydarzenia wpisane w plan/harmonogram uroczystości i imprez, w tym jubileusze podkreślające imię przedszkola.

W wydarzeniach tych (święto patrona, urodziny patrona, konkursy rodzinne związane z patronem i inne) uczestniczą rodzice, którzy wspierają je organizacyjnie i finansowo z funduszy Rady Rodziców.

W badanych przedszkolach praca pedagogiczna z wykorzystaniem sylwetki patrona odbywała się poprzez planowanie rocznego kierunku pracy, realizacji planów miesięcznych uwzględniających plan uroczystości przedszkolnych. Badane przedszkola prowadziły liczne działania związane z patronem, potwierdzone wpisami do dziennika zajęć, kronik przedszkolnych, czy poprzez galerię zdjęć.

Przedszkolu Miejskiemu nr 2 imię Jana Brzechwy nadano 27 maja 1998 roku. Nazwy grup dziecięcych – Kaczuszki, Biedronki, Jeżyki, Mrówki, Wiewiórki, Pantery, Tygryski, Misie – zaczerpnięto ze znanych utworów tego autora. W ten sposób ulubieni bohaterowie mogą towarzyszyć dzieciom każdego dnia. W przedszkolu organizowane są liczne wydarzenia związane z patronem, które na stałe wpisały się do kalendarza uroczystości oraz imprez, jak na przykład:

- Piknik rodzinny: „W bajkowej krainie Jana Brzechwy”;
- Wieczór dla rodziców poświęcony życiu i twórczości Jana Brzechwy: „Jan Brzechwa – Czarodziej Słowa”;
- Spotkania z twórczością Jana Brzechwy: „Witamy w naszej bajce” – prezentacja wierszy w wykonaniu dzieci;
- Konkursy plastyczne dla dzieci niepełnosprawnych z Torunia i powiatu toruńskiego: „Świat bajek w utworach Jana Brzechwy widziany oczami dziecka”;
- Bal karnawałowy przygotowany przez nauczycieli przedszkola „Bal u Kaczki Dziwaczki”;
- Realizacja ośrodków tematycznych związanych z książkami i patronem przedszkola;

- Nawiązanie współpracy i korespondencji z przedszkolami w całej Polsce mających tego samego patrona.

Przedszkole Miejskie nr 13 w Toruniu otrzymało imię Mikołaja Kopernika na podstawie uchwały Rady Miasta Torunia nr 417/2000 z 30 marca 2000 roku. Koncepcja pracy tej placówki uwzględnia kierunki działań związane z patronem, a w roku szkolnym 2023/2024 główny kierunek pracy pedagogicznej brzmiał: „Kształtowanie postawy otwartości na samodzielne zdobywanie wiedzy, ukierunkowanej na prawdę, dobro i piękno na przykładzie życiorysu Mikołaja Kopernika i jego dorobku zawodowego”. Nazwy poszczególnych grup są związane z kosmosem: Słoneczka, Gwiazdeczki, Marsjanie, Ufoludki, Kosmonauci i Meteorki. Współpraca ze środowiskiem lokalnym także nawiązuje do patrona, czyli z: Muzeum Dom Kopernika, Planetarium, Muzeum Okręgowym, Muzeum Etnograficznym. Przykładami zorganizowanych uroczystości są: Mikołajki z Mikołajem Kopernikiem, Kosmiczny koncert dla Babci i Dziadka, Bal wśród gwiazd. W przedszkolu szczególnie uroczystości obchodzono 550. rocznicę urodzin Mikołaja Kopernika, organizując w 2023 roku ogólnopolskie wydarzenia.

Przedszkole Miejskie nr 16 otrzymało imię Kornela Makuszyńskiego na podstawie uchwały nr 706/2001 Rady Miasta Torunia z 1 marca 2001 roku. Nazwy oddziałów przedszkolnych to: Żuczki, Biedronki, Mrówki, Świerszcze, Pszczółki i Motyle. Wśród licznych wydarzeń związanych z patronem są organizowane corocznie międzyprzedszkolne konkursy plastyczne związane z bohaterami bajek Kornela Makuszyńskiego, między innymi: „Z Koziółkiem Matołkiem zwiedzamy Polskę”, „Koziółek Matołek na sportowo”, organizowanie Dnia Sportu pod hasłem „Olimpiada z Koziółkiem Matołkiem”, „Dzień latawca” – przygotowywanie latawców z wizerunkami postaci z bajek Kornela Makuszyńskiego, czytanie bajek przez rodziców i nauczycieli w ramach akcji czytelniczej „Cała Polska czyta dzieciom”.

Przedszkole Miejskie nr 14 otrzymało imię Janusza Korczaka 14 grudnia 2002 roku. Od roku 2002 do 2012 odbywały się cyklicznie (raz w roku) Happeningi Korczakowskie. Fragmenty happeningów towarzyszyły także zewnętrznym wydarzeniom, jak: sympozja, konferencje, Festiwale Edukacji Przedszkolnej i tym podobne. Szczególnie obchodzono rok 2012, ogłoszony Rokiem Janusza Korczaka. Corocznie celebrowano Święto Patrona, obfitujące w liczne aktywności dzieci i rodziców. Należy podkreślić funkcjonowanie w przedszkolu „Dziecięcej Rady”, opartej na koncepcji wychowawczej Janusza Korczaka.

Przedszkolu Miejskiemu nr 17 Rada Miasta Torunia, uchwałą 728/2014 z 20 marca 2014 roku nadała imię Fryderyka Chopina. Poszczególne grupy noszą nazwy: Biedronki, Krasnale, Misie, Żabki, Smerfy, Elfy, Skrzaty, Zuchy Niebieskie, a programy autorskie inspirowane patronem, to: „Zintegrowana Edukacja Twórcza”, „Podróże w Zaczarowany Świat Muzy-

ki” – czyli jak rozwijać zdolności artystyczne i naturalną aktywność twórczą u dzieci w wieku przedszkolnym z wykorzystaniem muzyki. A oto fragment uzasadnienia wyboru patrona przez społeczność Przedszkola Miejskiego nr 17 w Toruniu:

decydując się na wybór Fryderyka Chopina na patrona naszego przedszkola, braliśmy pod uwagę jego fenomenalną twórczość, ogromną wrażliwość i poczucie piękna, które zaszczepiamy w naszych dzieciach, ale również by był wzorem dla dzieci, że można rozwijać swoje zainteresowania i talenty już od najmłodszych lat i odnosić sukcesy w różnych dziedzinach.

Jak wynika z powyższych przykładów, tradycje związane z patronem zajmują istotne miejsce w działalności przedszkola i tworzą ich indywidualny wizerunek.

Wnioski i rekomendacje

1. Edukacja przedszkolna powinna kształtować kompetencje społeczne i obywatelskie dzieci z wykorzystaniem działalności patrona.

2. Kulturowanie tradycji przedszkolnych związanych z patronem integruje jego społeczność, pozwala budować indywidualny wizerunek, tworzący kulturę przedszkola i „stwarza podstawę istnienia tożsamości (...)” (Nowosad, 2018).

3. Tworzenie strategii/koncepcji/programów pracy przedszkola uwzględniających partycypację całej społeczności zwiększa efektywność działań upowszechniających sylwetkę patrona.

4. Budowanie nowoczesnego społeczeństwa wymaga współpracy, partnerstwa i partycypacji wszystkich podmiotów społeczności przedszkolnej w tworzeniu codziennego życia przedszkolnego.

5. Za istotne w pracy wychowawczo-dydaktycznej należy uznać wzmacnianie więzi międzypokoleniowej, kształtującej nowoczesną współodpowiedzialność społeczną przez różne pokolenia.

Wkład autorów

Autorka deklaruje samodzielny wkład w powstanie pracy.

REFERENCES

Opracowania

- Jakubowska, E., Jaszczyszyn, E. (2017). *Rola nauczycieli i rodziców w wychowaniu obywatelskim uczniów klas I-III szkoły podstawowej*. Lubelski Rocznik Pedagogiczny, XXXVI, 1, 147-155
- Karbowniczek, J. (2011). *Założenia metodyczne pracy pedagogicznej w przedszkolu*. W: J. Karbowniczek, M. Kwaśniewska, B. Surma (red.), *Podstawy pedagogiki przedszkolnej z metodyką*. Kraków: Wydawnictwo WAM, 156
- Karwowska-Struczyk, M. (2009). *Dziecko i rówieśnicy w społecznym świecie wczesnej edukacji*. W: D. Klus-Stańska, M. Szczepka-Pustkowska (red.), *Pedagogika wczesnoszkolna*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, 370
- Koszeńska, K. (2014). *Co to są kompetencje społeczne?* Mazowiecki Kwartalnik Edukacyjny Meritum 2(33), 2-3
- Lubowiecka, J. (2011). *Kompetencje społeczne dzieci w sytuacjach edukacyjnych w przedszkolu*. W: H. Sowińska (red.), *Dziecko w szkolnej rzeczywistości. Założony a rzeczywisty obraz edukacji elementarnej*. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Seria Psychologia i Pedagogika, 156, 367
- Magda-Adamowicz, M. (2017). *Przemiany edukacji przedszkolnej w Polsce i Czechach okresu transformacji ustrojowej*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 133-134
- Nowosad, I. (2018). *Kultura szkoły w rozumieniu deskryptywnymi normatywnym*. Wybrane egzemplifikacje. Rocznik Pedagogiczny 41, 46
- Okoń, W. (1992). *Słownik pedagogiczny*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 232
- Sowińska, H. (2011). *Rozwój kompetencji społecznych dziecka na etapie edukacji wczesnoszkolnej*. W: H. Sowińska (red.), *Dziecko w szkolnej rzeczywistości. Założony a rzeczywisty obraz edukacji elementarnej*. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Seria Psychologia i Pedagogika, 156, 271, 273-275
- Surma, B. (2011). *Uczestnicy (podmioty) procesu edukacyjnego w przedszkolu*. W: J. Karbowniczek, M. Kwaśniewska, B. Surma (red.), *Podstawy pedagogiki przedszkolnej z metodyką*. Kraków: Wydawnictwo WAM, 177
- Surma, B. (2011). *Udział rodziców w edukacji małych dzieci*. W: J. Karbowniczek, M. Kwaśniewska, B. Surma (red.), *Podstawy pedagogiki przedszkolnej z metodyką*. Kraków: Wydawnictwo WAM, 182
- Waloszek, D. (2006). *Pedagogika przedszkolna. Metamorfoza statusu i przedmiotu badań*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, 219
- Zawadzka, D., Stalmach, M. (2017). *Kompetencje społeczne*. Warszawa: Instytut Matki i Dziecka

Akty prawne

- Konwencja o Prawach Dziecka (DzU z 1991 r., nr 120, poz. 526)
- Zalecenie Rady z 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Tekst mający znaczenie dla EOG) (2018/C 189/01), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 4.6.2018
- Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 21 marca 2024 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy Prawo oświatowe (DzU z 2024 r., poz. 737)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia

ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (DzU poz. 356, z późn. zm.)

Obwieszczenie Ministra Edukacji Narodowej z 4 grudnia 2023 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli (DzU z 2023 r., poz. 2736)

Uchwały Rady Miasta Torunia z: 7 maja 1998 r.; 30 marca 2000 r.; 1 marca 2001 r.; 14 grudnia 2002 r.; 20 marca 2014 r.

Źródła internetowe

<https://krdo.pl/znaczenie-relacji-miedzypokoleniowych-jak-wspierac-relacje-miedzy-seniorami-a-dziecmi-i-mlodzieza/> [dostęp: 17.09.2024 r.]

<https://pieknoumyslu.com/relacje-miedzypokoleniowe-i-plynace-z-nich-korzystaci/> [dostęp: 17.09.2024]

<https://sjp.pwn.pl/slowniki/patron.html>, [dostęp: 25.11.2024]

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Patron>, [dostęp: 18.09.2024]

Małyńska, A. *Integracja pokoleń – o znaczeniu inicjatyw propagujących spotkania międzypokoleniowe*, <https://crealdi.pl/aldona-malyska-integracja-pokolen-o-znaczeniu-inicjatyw-propagujacych-spotkania-miedzypokoleniowe/> [dostęp: 17.09.2024]

strony internetowe omawianych przedszkoli

www.ore.edu.pl, Knopp, K.A., *Kompetencje społeczne – pomiar i aplikacja praktyczna*. Kompetencje społeczne – pomiar i aplikacja praktyczna – Ośrodek Rozwoju Edukacji [dostęp: 23.12.2024], 1-2

Zawadzka, D., Stalmach, M. *Kompetencje społeczne*, Instytut Matki i Dziecka, Warszawa 2017 r., 2.1.1.ZDROWA JA kompetencje społeczne.pdf [dostęp: 26.12.2024], 3